

Apulaisprofessori Minna Ruckenstein
Kuluttajatutkimuskeskus
Helsingin Yliopisto
minna.ruckenstein@helsinki.fi

Lausunto: VNS 2/2018 vp Valtioneuvoston paikkatietopoliittinen selonteko

Olen lukenut paikkatietopoliittista selontekoa erityisesti kansalainen/kuluttajanäkökulmasta. Kansalaisen/kuluttajan näkökulmasta paikkatietoon liittyvät palvelut, kuten maastokartat tai reittioppaat, toimivat erinomaisesti. Tiedot on avattu ja niiden pohjalta on onnistuttu rakentamaan maksullisia palveluita, joille on käyttäjiä.

Nykytilan kuvaus jää valitettavan ohueksi sen suhteen mitä ja miten paikkatietoa jo kerätään ja käytetään. Selonteko jättää täysin käsittelemättä paikkatietoa keräävien amerikkalaisten yritysten toiminnan. Miksei esimerkiksi sosiaalista mediaa mainita lainkaan? Poliittisesti kysymys on erittäin ajankohtainen, johon uusi tietosuoja-asetuskin pyrkii vastaamaan. Tuntuu omituiselta ettei suurten yritysten liiketoimintamalleja käsitellä ja esimerkiksi nosteta esiin sitä miten suomalaisessa paikkatietopoliitikassa voisi johdonmukaisesti pyrkiä tekemään asiat henkilötietonäkökulmasta eettisesti kestävämmiin kuin nämä yritykset ovat tehneet.

Miksi paikkatietojen sijainti eri paikoissa ja hajallaan esitetään selonteossa pelkkänä ongelmana? Kuluttajan/kansalaisen näkökulmasta se voi olla myös hyvä asia. Kun tieto on vaikeammin yhdistettävissä, se suojaa yksityisyyden menetyksiltä. Eli siinä missä datatalouden kannalta on tärkeää saada paikkatietoaineisto liikkumaan ja yhdistettyä muihin aineistoihin, kansalaisnäkökulmasta voi olla tärkeää, että aineistojen liikkumiselle ja yhdistelylle on esteitä ja aineistojen keruusta ja käytöstä on myös oikeus kieltäytyä. Selonteossa esitetty tavoite tuottaa kansalaisille ja yrityksille parempia palveluita on kannatettava, mutta lupauksilla paremmista palveluista ei tulisi oikeuttaa lisääntyvää kansalaisvalvontaa.

Kaiken kaikkiaan selonteon tulisi erottaa johdonmukaisemmin henkilötietoon liittyvä paikkatieto ja paikkatieto, jossa tällaisia kytköksiä ei ole. Jälkimmäinen, ei-henkilöön liittyvä paikkatieto on poliittisesti vähemmän arkaluontoista ja toisaalta siihen liittyvät riskit ehkä tunnistetaan jo paremmin. Henkilöön yhdistettynä paikkatieto voi olla hyvin arkaluontoista, ääritapauksissa jopa vaarallista. Kaikki paikkatieto ei vaadi etiikkaan ja vastuuseen liittyvien kysymyksen jatkuvaa pohdintaa, mutta olisi hyvä tunnistaa tieto, joka sitä vaatii. Tätä tarvetta ei voi kuitata sillä, että terve tietoisuus paikkatietoon liittyvistä riskeistä syntyy vähitellen käyttäjien myötä. Erilaisten paikkatietotyyppien rajoja ei siis tule selonteossa hämärtää vaan pikemminkin osoittaa ne selkeästi ja johdonmukaisesti. Kun selonteon pohjalta tehdään päätöksiä, tulee olla selvää miten paikkatiedosta hyödytään ja toisaalta milloin se voi olla vahingollista. Paikkatietojen avulla rakennettujen palvelujen näkökulmasta tällä on myös käytännöllinen hyöty. Kun tiedon käyttäjä on pohdittu huolellisesti etukäteen, palvelujen sosiaalista hyväksyttävyyttä ei tarvitse arvuutella jälkikäteen.